

Besoijen.

Den 7^e den Augustus 1896 bezocht ik de gemeente Besoijen. Te onstreeks 9th uur arriveerde ik aan het station Haalwijk - Besoijen, en vond ik aldaar twee karren, niem nl. "L'esperance uit Haalwijk, en St. Crispijn uit Haalwijk en Besoijen, die gezamenlijk het "Nieuw Nederlands Bloed" speelden. - Dene feestcommissie, bestaande uit 4 heeren, was aan het station om mij te ontvangen. - Een muziekkorps voor, en een ach, leermijn rijding, om de beurten spelende, escorteerde mij naar het gemeentehuis te Besoijen. - Daar vond ik den burgemeester Terwiel met diens beide wedhouders en den secretaris. - De kinderen van den burgemeester moesten schoolen; van het oudste meisje kreeg ik een bouquet.

Op het Raadhuis hangt het familiewapen van Mr. abbay de Huingue, heer van Besoijen, voorz. achtig se Zurich. Deze heer heeft uitgebreide bezit, vooral in den Besoijen, en schenkt in 1867 het terrein, benodigd voor het bouwen van een raadhuis.

Op mijne audience verscheen niemand dan 1° de pastoor; deze legde de openhartige bekentenis af, dat de menschen tegenwoordig zóó vervuld waren met hunne zorgen voor het fyschelijke, dat daardoor de zorg voor het eeuwige grootendeels verdronken werd; en 2° het raadslid van den Heijden.

Hij onderhield mij met P. en W. genoemden bijd; zoo wel de burgemeester Terwiel, als de wedhouders Broeders maakten op mij een aangename indruk. -

Gelukkig is nu eindelijk de quaestie, of de gemeente aan het burgerlijk ambacht uyt f 1000.- schuldig was, voorgoed uit de wereld, en is die som nu afbetaald; die quaestie heeft de gemeente in Besoijen veel te lang verdeeld gehouden, en dociëerde de gemeente in twee elkaar wijzende partijen te verdeelen. -

Het raadslid van den Heijden, - de grote antagonist van het dagelijksch bestuur in deze zaak, - legt zich nu ook bij de eerst gevallen besloofing neer.

Oomstreeks

Besoijen.

Omstreeks ik was verlost ik Besoijen; de muziek, die mij van het station had gehaald, bracht mij nu naar Waalwijk. —

Op de grens van Besoijen en Waalwijk nam ik afscheid van de Besoijensche feestcommissie (de Bakker, een broer van den wethouder, en drie andere heeren) en bedankte ik hen voor hunne moeiden en zorgen. —

De administratie van Besoijen was zeer goed in orde, en had bovendien de verdienste, zich te onderscheiden door ongewone netheid.

Den 1° d'elie 1900 bracht ik wederom een bezuch aan de gemeente, van B. en W. vernam ik, dat Jhr. Elay de Klinin, heer van Waalwijk en Besoijen, overleden was; zijn goederen waren geïnf. door Jhr. Elay de Wagner, ^{e. de} heer van ~~Waalwijk~~ ^{en} Besoijen, ~~en~~ heer van der Heerlijkheid van Waalwijk. Daarheen was nog nooit in Besoijen geweest; zijn rentmeester was G. H. S. van Baak, wooner te Oosterhout, thans te Breda. Het schijnt, dat die goederen in Besoijen een soort formularis zijn, en dat de begenadige eigenaar meer als ruchtgebruiker dan als eigenaar mocht beschouwd worden. Om dat de gemeente er gevole behoeft aan heeft, had hij een stuk open rechts van het Raadhuis, en een stukje open links van het Raadhuis aan de gemeente afgestaan tot aan zijn dood; als erkennung van recht mocht de gemeente jaarlijks f. 1. — recognitie behalen. —

Op mijne audiencie verschenen niemand; ik ging met B. en W. de Brandspuit liepen, een zeer opkondig te gelijkerbijt ~~fors~~ ding en pehpomp; daarna liep ik mij zien den aantrek van den Besoijenschen weg, sinds dit weg in 1899 van de Provincie in Reken en onderhoud werd overgenomen. Sinds de gemeente aldus een brabblair genaakt heeft, en bovendien voor den afvoer van het water koff zorg gedragen worden daar de langs liggende perceelen als bewerkt en verhoogt en verwezen

Besoijen.

aldaar verscheiden woningen.

Ik vernam van B. en W., dat, toen de provincie nog zelve wegen aanlegde, aan de betrokken gemeentebesturen werd gevraagd, hoeveel ze voor een weg over hadden, die gemaakte, die het meeste geld kost, kreeg dan de weg. — Toen de provincie den weg zou maken van Waalwijk over Hoek op Rand naar Tilburg, werd gevraagd in aan Waalwijk, en van Besoijen, hoeveel men voor dien weg over had, Besoijen had het meeste, nl f 20.000, en Tilburg den weg. Tien drie weg er eens lag, bleek heb, dat Besoijen geld had om te betalen. Daarlangs schaarden liep Besoijen de provincie met f 10.000 afgesloopt, welke som later in kleine termijnen betaald is. — Waalwijk, dat eerst he. Gang was genoeg om geld te bieden, maar later op eigen kosten den harden weg Waalwijk-Valkenburg-Spaarg, om op die wijze ook een goede verbinding te verkrijgen met Waalwijk.

Die harde weg van Besoijen naar het uiter de Dronck, ligt op Besoijen's grondgebied, en wordt voor 2/3 gedekt door Waalwijk onderhouden. — Waalwijk veroordelde later op eigen kosten de Pelsleeg, waar Waalwijk daar wege toe overgegaan, verstoedelijc zou liggen dan niet hebben bij gebieden in den aanleg en onderhoud van den liggen weg maar het uiter de Dronck, op.

Van de 1600 huizen zijn er in Besoijen 500 à 600 Protes. huizen, na de verkiezingsstrijd in 1899 lach de verhouding tussen Roamsch en Protestant wel wat te menschen oef. — De domine is een jonge man, ± 30 jr oud, die met zijn moeder en een zusje woont; hij is sinds twee jr in Besoijen. Naar de verkiezing hadden hij nog al eens bij den burgemeester, na de verkiezing heeft staal niet meer.

De welduurler was eerst agent van politie te 's Bosch, daarna te Tilburg, en kwam van daar in Besoijen; hij maakte in het begin nog al misbruik van dronk, de burgemeester was in weg al goed over hem tevreden.

Burgemeester Kruyel mocht op mij een zeer goede indruk.

Besoijers.

De handel van de boeren te Besoijen is zeer goed; daar is ook daarin een gemeenblyke bestemming, uitsluitende voor plattelijke behoeft; vreemde kooplui kunnen daar niet.

Door dat de schoenmakers over heel algemeen geen banden hebben, geen hoe of geit houden, koopen zij de bontdodige melk van de boeren, tegen Pst. de liter, evenmin nu de boeren bij hun melk nog voor eenh. water vragen, dan is het niet te verwonderen, dat mensen, die niet iets beginnen, in enkele jaren zeer welgesteld worden.

Bij mijn vorig besoek had ik aangedrongen op behoud kinderen van losse archiefstukken; sinds is er jaarlijks een post van f25 met dat doel op de begroting. — En opecht gedeelte is nu behoorlijk ingebonden; geleidelijk daarmee blijvende doorgaan, zal men in korte tijd alles netjes in goede binden, ingebonden, af wel in portefeuille. —

Algemene politieverordening nog niet in overeenstemming met het nieuwe wetboek van Strafrecht; een nieuwe verordening werd voorbereid.

Ten 26 feb 1904 kwam ik weer in Besoijen; dienselfden dag bezocht ik Waalwijk en haal op hand.

De bevolking accresceert nog al sterke; 20 à 25% geldt, gen hemelijken; dat vermeerdert zeer de armoede. — Men is het in de gemeente samen nog al goed eens; de twee laatste raadsverkiezingen liepen zonder stemming af. De gemeente heeft geen eigen dommen; vroeger ook nooit gehad. — Bruijngewoon subsidie in de verbouwing der school gehregt sed f12.000, = 85% der totale kosten. — Gemeente is aangesloten aan de waterleiding te Waalwijk; heeft 16 brandkranen. — Ook vele particulieren zijn aangesloten.

Dr van Lipse uit Waalwijk is eenen doel; hij wordt zeer geremd; hij wordt per week betaald door het armbestuur.

Hij heb er tegen gepleideerd, dat aan den veldwachter jaarlijks eenne qualificatie wordt verleend; die moet bij zijn tractement gelijk worden.

De prijsgeld Waalwijk der Koninklijke Marechaussee

Besoijers.

wordt gesplitst; een deel gaat naar Besoijen, een deel naar Vlaardingen.

Weinig of geen schoolversuum. — Wegens gebrek aan leerlingen kan geen herhalingsonderwijs worden gegeven. — Er gaan nogal Protestantse kinderen naar de bewaarder der lezers.

Broeds gebrek wordt in Besoijen niet geleden. Het algemeen armbestuur krijgt sinds enkele jaren een subsidie van f200 van gemeente. Wat zal wel een blijvende post worden.

De tentoonstelling 1903 te Waalwijk heeft aan de industrie veel goedgedaan; de fabrikanten kunnen hunne afnemers niet voldoende bedienen! —

Men klaagt algemeen zeer over de gedwongen wintervaring. —

Ten 30 feb 1903 kwam ik weer in Besoijen. — K. en W. deelen mij mede, dat in de laatste jaren een sterke trekk van mensen naar Amerika was ontstaan; het waren juist altijd de beste en behaamste jonge mensen, die weg trokken. Men was zeer blijde, dat er sinds 1904 een algemene moratorium in zaken was ingetroeden in Amerika; dientengevolge was de trek naare dat land tot staan gekomen, en waren reeds enkele mensen van daar nadat Besoijen terug gekomen. De vrees, dat er geen goede schaenmakers in de gemeente zouden overbleven, had nu geen reden meer bestaan meer.

Het oude archief is nu eindelijk verzorgd en gebonden; secretaris Hendriks wijdt nu bijna goede zorgen aan het oude archief, dat van den zolder gehaald is, en een vrij goede plaats op de secretarie heeft gehregt.

De veldwachter gedraagt zich tegemoetgaend goed; hij maakt geen misbruik meer van sterke drank.

De herziening der algemene politieverordening is gereed gekomen; zij gaat nu binnen 14 daagen nadat de gezagheidscommissie om advies.

Mij stemming voor raadsleden wordt gelukkig niet met drang overwekt.

Aan de waterleiding kunnen een aantal aansluitingen

Besoijen.

het stand.

Er zijn in Waalwijk, Sprang en Besoijen samen ± 190 joden; een kerk staat in Besoijen. Er is een Jodenmeester in Besoijen, die de godsdienstlessen leert, Hebreeuwse les geeft, het vadersche huusdier slacht enz.

De gedwongen wijkelnering schijnt gedaan te zijn; katholieken dienraadgaande werden en dienst niet meer vernomen.

Aan V. en W. de nieuw gebouwde school gaan kijken, het huis gaf f 12.000 subsidie. Alles ziet er zeer goed uit. — Ik heb het schoolhoofd van Oudenbosch toen diens schoolhuis in oogenschijn gaan nemen; een nette woning. De man is pas getrouwed; zijn jonge vrouw vond het weinig aangenaam, dat zij door ^{een} overvallen bezoch verrast werd, en in haar daagsche kleeren beneden moest komen. — Niet zonder grond. m. i. behoorde het schoolhoofd er zich over, dat hem voor den schoolhuis een stuk van zijn tuin zonder enige vergoeding was ontrokken.

Den 3 April 1911 bezocht ik Besoijen, Baardwijk en Driezen. Per trein tot Besoijense Steeg; per rijtuig naar Driezen; van daar per trein naar 's Hooch terug. —

Op het Raadhuis vond ik den burgemeester met den wethouder Broeders; wethouder Klerkx kon niet komen; hij moest naar de Tilburgsche markt! —

Ik verleende audiencie aan Pastoor Buys, sinds 1½ jr in Besoijen; heeren 5 jr kapelaan op het hooische te Tilburg, en daarevol 12 jr id te Oisterwijk. Naar het schijnt, een geschilderde man! — Een man uit Capellekuam inlichtingen vragen in zake de stieren keuringen, herwaart den stalle de burgemeester twee voluntairs tot secretaris voorstelde, nl. zijn zoon en een jongen Leyden; beide krijgen nog les van luitenant Wagenaar.

Verhouding van Roamsche tot Probstant in gemeente blijft goed; pastoor Buys waakt, dat die niet al te goed wordt, uit voor gemengde huwelijken. —

Er komen geregeld enkele gedwongen huwelijken voor, ± 20%.

Besoijen.

Nen profiteert op velelei gebied van het naburige Waalwijk; percents gevoede zijn er veel aanhoudingen aan de waterleiding dan in Waalwijk zelf; — er wordt in Besoijen geen kerkelings onderwijs geopen, maar 4 jongens uit Besoijen bezoeken het kerkelings onderwijs in Waalwijk; voor een huurme. genoed is, behalve gemeent Besoijen het schoolgeld; — de klasse geeft een cursus in boekhouiden en handels rekenen in Waalwijk, welke cursus door lot van jongens uit Besoijen besocht wordt. Men heeft de eigen aceylon gasfabriek stop gezet en krijgt gas van Waalwijk, tegen dezelfden prijs als de ingezekende van Waalwijk; het licht kost daardoor de helft minder, als vroeger uit de eigen aceylon fabriek. — Voor de geneeskundige armen versorging behaalt Besoijen ± f 100 aan Dr. v. Lipse uit Waalwijk.

De schoenindustrie gaat zeer goed voor zooverre de machinefabrieken betrft, en slecht voor de handwevers. Dank de volksorganisatie is de gedwongen wijkelnering 200 goed als gedaan.

Het nieuwe archief is thans geheel gereed; met de ordening van het oud archief is men begonnen; men heeft het overgebracht naar de voormalige aceylon fabriek; daar liegt het tegen de muren opgestapeld; middelen staan een grote hafel, waaraop de stukken uitgezocht worden. Ik heb er op aangebroken, dat de zoon van den burgemeester, die het diploma heeft als candidaat gemeente secretaris, en thans, onder leiding van Dr. Sandillard werkt voor de akte middelbaar staatsinrichting — onder leiding van secretaris Hendrikse de ordening nu voltooid, allorvens de gemeente voor goed te verlaten. —

Den 22 Mei 1916 bezocht ik per auto van uit den Bosch de gemeenten Besoijen en Baardwijk.

Heb gevraagd mocht ik thans kennis met den wethouder Clercx, die bij mijn vorige bezoek afwezig was.

Ook Besoijen liegt vol militairen; men heeft van hen weinig last, moeilijkheden deden eile niet voor. De mensen belagen zich niet, als zij inhuwelijkings krijgen, maar wanen zij die

Besoijen.

niet krijgen.

Besoijen heeft veel belang met Waalwijk gemeen; daar worden gevuld cursussen in handel, tuinbouw, teelten, boekhouden, handelsrekenen. Vanuit Waalwijk krijgt men leidingwater, gas, van daar uit zal men elektriciteit behalen; daar de concessie zit men ook voor de elektriciteit voor 20 jaren aan Waalwijk vast.

Het oude archief is thans opgemaakt door van der Hammen, een openbaar onderwijzer, een bekend meesterwerk aan Toscandria.

Door de oprichting van een Noomsche bijzondere school bleven op de openbare school slechts ± 100 Ned. verwormde kinderen over.

Burgemeester Verviel maakt het thans vrij goed, beter dan een jaar of vijf terug. Door dat hij een kalme, geradigeerde meegaande man is, voelt het goed in de gemeente.

Secretaris-bestuurder Hendschek is 65 jr; hij had zijn administratie ver te lang in orde. De tegenwoordige drukte is hem wel wat al te druk; hij heeft hulp aan hulp. Ik crees, dat hij spoedig pensioen zal nemen, jammer voor Besoijen.

De ontsmettingsdienst te Waalwijk schijnt goed ingericht; men weet over haan zijn wijze van werken, warmer dan ~~daar~~ zijn hulp inriep, zeer tevreden.

Ten 26 augustus 1920 kom ik weer in Besoijen. Van de bevolking zijn er ± 1100 Katholieke, 800 Protestant. De verkiezingen 1920 brachten 3 nieuwe raadsleden, huw leunen zijn arbeider. Van de 7 leden zijn er 4 Katholieke, een Antirevolutionair, een Christelijk historicus, een progressieve democraat. In de raadsvergaderingen loopt het goed. Ook de verdragszaak heid herfijn Noomsch en Protestant is quaat.

Ook hier grote werkzaamheid; gemeente betaalde bereids 23 nieuwe woningen; ± 3.65 hour per week. Gemeente maakt daarvan ± 1200 per jaar bij te houden. Naar werden meer woningen besteld.

Besoijen.

de aannemingscom was echter te hoog, zodat de bauw niet kon gegeund worden; men zal het later nog eens proberen.

Gemeente maakte de besplanting in de Besoijense steeg, + een goed fietspad + traphek + bomenbeplanting netjes in orde.

Met den burgemeester + wethouder Igraen - wethouder Both was voor een congres vergadering van gereformeerden reeds sinds drie weken in Igraen - de pas in oede gebrachte Besoijense steeg gaan kijken; tevens met deze heeren een der nieuw gehuurde arbeiders woningen van bauw betrekken bekijken. —

Wethouder Igraen had blijbaar genoeg te zwieren tegen een vereeniging van Waalwijk en Besoijen; de burgemeester vond dat blijbaar niet veel voor.

De beroofd. omslag loopt van 3½ tot 6%; 85% uit bedrijf 15% uit iermonen. — Gemeente heeft f 34.800 schuld; daarin zitten 14 à 15 mille distributiekosten. De distributie was in Besoijen 200 goed geregeld, dat die ook in de courant ths voorbeeld werd gesteld aan andere gemeenten.

Besoijen, Waalwijk en Baardwijk ~~toegang voor de~~ distributie een laagspartij distributienet; dat is aangeboden aan de firma Uyns te Amsterdam.

Burgemeester meent, dat de rekening lager omtrent dan Besoijen ~~jaarlijks~~ 3 à 4 mille zal kosten.

Burgemeester maakte een goede indruk; de Heer Rabbers vond het prettig een prachtige aannemelinge te kunnen maken op de administratie bestuurder: Verviel leidt niet omits jongelui op voor het esamen van candidaat-gemeente secretaris.